

Bobler og perspektiver i lyset af 50 års jubilæet

Af Jesper Eckhardt Larsen

Vi ønsker os selv og vore læsere et stort tillykke med de 50 årgange af det tidsskrift, de nu holder i hånden eller ser på nettet. I livets bagklogskab er dette ét og det samme tidsskrift, der dog har ændret både navn, opbygning, layout og i ret høj grad indhold, siden det første nummer udkom i 1967. Der er stadig noget med skoler, lærere og elever i tidsskriftet, men stort set alt andet flyder. Og det elsker historikere (nogle historikere i hvert fald). Så kan de nemlig se tilbage og beskrive, hvor anderledes det var før, hvor meget vi har glemt, hvordan vi kan blive klogere af det, og hvad vi eventuelt kan lære af forløbet, de arkæologiske lag eller erfaringen – det sidste igen kun ifølge nogle historikere.

Os selv og vore nutidige læsere udgør sandsynligvis det, man med et nyere begreb ville kalde en *boble*. Begrebet er inspireret af økonomien, hvor der kan være tale om en overdreven tiltro i markedet til f.eks. prisen på boliger, som får priserne op i et urealistisk leje – en ”boligboble.” Men der kan også være tale om bobler inden for viden og anerkendelse i sociale net-grupper. Man bliver alt for enige om f.eks. en negativ vurdering af en hændelse eller en person – en ondartet boble. Lederen af Center for Information og Boblestudier på Københavns Universitet, Vincent F. Hendricks, påpeger dog, at der også kan iagttages positive bobler – en boble af enighed om klimainitiativer eller interkulturel forståelse. I denne kontekst tillader jeg mig at benytte begrebet metaforisk om mere eller mindre lukkede fællesskaber om nogen epistemiske normer og overbevisninger. Der foregår en selvforstærkende gensidig bekræftelse af sandheden i en sådan boble.

I lighed med sådanne bobler falder nogen antropologiske begreber i pennen, når Harald Jarning i denne årbog skriver om uddannelseshistoriografi. Han beskriver forskellige *stammer* af skribenter, som befolker uddannelseslandkortet. Om forskellige kulturer, der anlægger forskellige perspektiver. Jarning skriver bl.a. om stammen af historikere inden for samme nation, der tenderede mod alene at skrive om, hvad som foregik inden for territoriets rammer – metodisk nationalisme – men han ender med at skrive om flere andre kulturforskelle, der måske udgør en endnu større forskel. Mere om dette nedenfor.

Hvad er det nu med forholdet imellem historien, videnskaben, ”stammerne” og ”boblerne.” Det har længe været en gængs indsigt blandt historikere, at hver tid (og hver gruppe historikere) skriver sin historie på ny. Begrebet ”bobler” passer så at sige som fod i hose med dette syn. Og med hermeneutikken, der i hvert

fald i den mere filosofiske del af denne populært sagt påstår, at der ikke er andet end bobler. Vi kan ikke få helt fast og ahistorisk grund under fødderne, når det drejer sig om sandheden inden for de historisk tolkende humanvidenskaber – fra hvilken boble skulle vi kunne få denne sikkerhed i perspektivet? Dette spørgsmål bygger på den indsigt som den tyske historikertradition opbyggede fra ca. 1880'erne og frem, og som har påvirket vores del af historikerverden fundamentalt. Et perspektivisk eller, om man vil, et relativistisk syn kommer ud af dette. Det nyere opgør med denne relativisme er ikke mindst opstået ud fra et ønske om i det mindste at gribe en flig af sandheden om det historiske. Historie, og dermed uddannelseshistorie, er (stadig) forpligtet på virkeligheden – også, eller måske netop, i en post-faktuel boble-tid. Men hvilken tolkning eller hvilket perspektiv kommer der ud af denne relativismekritik? Er dette blot en ny livets hermeneutik – en ny universalismes boble?

Esbjörn Larssons artikel om svensk uddannelseshistoriografi i nietzscheansk betydning sætter den kritiske videnskabelige tilgang over de tidligere tilgange. Man kan drillende spørge, om ikke det perspektiviske blik flytter med over i den kritiske videnskabelige historieskrivning, selvom man pænt har lagt den monumentale og den antikvariske på hylden? Kan vi blive vores bobler kvit? Kan vi vide, om den boble, vi er med i, er ondartet eller godartet? En iagttagelse, der vel gælder uanset, er, at uddannelseshistorikere bestandigt stiller nye spørgsmål delvist til de samme kilder, den samme skole og de samme uddannelsesinstitutioner. Det funktionelle kildebegreb tilsiger ikke nødvendigvis relativisme, men i hvert fald en perspektivisme. Derfor kan det være godt med et temanummer om vore og uddannelseshistories perspektiviske transformationer gennem de 50 år med tidsskriftet. Løfte os ud af vor egen boble ved hårene kan vi ikke. Vi kan højst se på, hvordan den har udviklet sig. Og så kan vi spejle os i andres syn ud fra blikket.

Vort tidsskrift har bevæget sig på kryds og tværs af uddannelseslandkortet igennem disse 50 år. Og målet med dette temanummer har også været at fange noget af denne mangfoldighed. I et geografisk perspektiv har det bevæget sig fra mere lokal og national historie til supplerende nordiske og globale eller transnationale udsyn. Denne bevægelse, også i dansk uddannelseshistorie generelt, beskriver Karen E. Andreasen og Christian Ydesen i deres artikel i denne årbog. De påviser en stærk kontinuitet af det nationale perspektiv, men også tidlige eksempler på trans- eller i hvert fald internationale perspektiver i dansk uddannelseshistoriografi. Det geografiske er dog blot ét perspektivskifte blandt flere.

Man kan også følge udviklingen fra to historiografiske kulturer til én, som tendens i hvert fald. I udgangspunktet har der været ret tætte skodder imellem historieskrivning om almue-, folke- og grundskolen på den ene side og historieskrivning om den lærde skole/gymnasiet og universitetet på den anden, som også Harry Haue bemærker i sin artikel om gymnasiehistoriografien i denne årbog. Den gamle historie om det danske skisma mellem det akademiske og det folkelige kan genfindes i de fleste andre lande, vi tidligere plejede at sammenligne os med. I den forbindelse giver skiftet af begreber fra ”skole-” til ”uddannelses-”hi-

storie, som skete i 1984 i dette tidsskrift, mening. Det skriver sig ind i den lange overgang fra standssamfund til funktionelt uddifferentierede samfund. I dag er livsløbet så at sige dækket ind af institutioner i et mere eller mindre sammenhængende system, der skal varetage vores livslange og – brede kompetenceudvikling og læring. Historikere ser bagud – og står dog solidt plantet i nutiden.

Harald Jarning kommenterer denne udvikling i perspektiverne: ”Med framveksten av utdanningssamfunn og lang utdanning for alle er det ikke vanskelig å ane at utvikling over tid av horisontale og vertikale forbindelser i utdanningsfelt er aktuelle historiske forskningstema. Sett slik har overraskende mye utdanningshistorisk forskning videreført gamle skiller mellom folkeskolekretsløp og akademisk utdanningkretsløp, også lenge etter at overganger til folkeskole og grunnskole som enhetsskole hadde avvirket parallellskolemønstre og standspedagogiske tradisjoner.”

En udtalelse, der nøje spejler den daværende redaktion for dette tidsskrifts begrundelser for navneskiftet i 1984: ”Der foregår en vekselvirkning mellem skolens historie og forandringer i de øvrige uddannelser ” og ”disciplinens udvikling hæmmes af den række traditioner.” Skolehistorien var nået til ”myndighedsalderen” og var blevet ”uddannelseshistorie,” skrev redaktionen.¹ Christian Larsen tager fat på hele årbogens tematiske og institutionelle udvikling i sin artikel i denne årbog og henviser til en tidlig bevidsthed om at dække hele landkortet, men også til kampene internt i den boble, som de skriftende styrelser og redaktioner har udgjort.

Også de helt små børns institutioner og de tilknyttede voksne professionelle kan siges at være del af den nye vekselvirkning, som blev bemærket i 1984 – børnehaven set som begyndelsen til det livslangt lærende liv i systemet. Christian Sandbjerg Hansen beskriver faser i børnehavepædagoguddannelsen, der er sket i vekselvirkning med en tiltagende politisk, statslig og systemisk indbinding.

En anden skelnen, som har ført til bobler, har været forholdet imellem håndens og åndens uddannelseshistoriografi. Ida Juul redegør i sin artikel om en underbelysning af erhvervsuddannelsernes historie i forhold til de mere intellektuelle uddannelsesspor. Det er oplagt at se dette som et udslag af, at uddannelseshistorieskriverne sjældent har haft en håndværksmæssig eller teknisk uddannelse i bagagen. Hun efterlyser aktørernes egne stemmer i en historiografi, der er præget af et politisk perspektiv – eller et perspektiv, som Juul beskriver som ”det muligste kunst” særligt med henblik på kildeanvendelsen.

Noget andet, man kan gøre, er at se på rammerne for vor stammes eller bobles udvikling. Finansieringen af årbogen er bl.a. sket gennem et meget værdsat bidrag fra forskningsrådet: DFF – Kultur og Kommunikation. Dette har betinget et krav om dobbelt peer review, eller en ret omfattende fagfællebedømmelse, af alle artikler, som man kan kalde en mere eller mindre påtvungen akademi-

---

1 Bugge, Ehlers og Skovgaard-Petersen ”Redaktionelt” i Uddannelseshistorie 1984, s. 7

sering af tidsskriftet. *Uddannelseshistorie* er i højere grad end tidligere blevet et universitetstidsskrift. Og verden ser sandsynligvis noget anderledes ud for skolele akademikere, der er vant til andre akademikeres peer reviews, end for den pensionerede overlærer, der som velinformeret lokal iagttager skriver sin egen skoles historie.

Der er redaktionelt set flere måder at omgås denne udfordring. Man kan fortsætte med at trykke småskrifter, essays, interviews og andet uden for fagfællebedømmelse og/eller have et lønligt håb om trods denne nye ”stil” at nå ud til de mange interesserede uddannelsesfolk – som sikkert også har skiftet stil. Vi forsøger begge dele. Hele uddannelsessamfundet er på godt og ondt blevet (mere) akademiseret, hvilket med Juuls diagnose in mente kan forstås som den voksende dominans af ”åndens” uddannelsesspor. I retrospekt får f.eks. universitetshistorien en voksende relevans simpelthen, fordi den nu angår, groft set, halvdelen af de unge årgange. Opmærksomhed får det, som har fået store eftervirkninger, måske mere end det, der betød mest i den fortid, historien beskriver. Dette er et velkendt fænomen i filosofihistorien, men gælder også uddannelseshistorien.

Signe Holm-Larsen har i denne årbog påtaget sig både historiografens og historiografihistorikerens roller med både oversigten over folketingsåret 2015-16 og den analyserende artikel om *Et halvt århundrede med ”Årets gang”*. Årets gang har gennem tidsskriftets historie været en form for krønikeskrivning, der i et friskt perspektiv redegjorde for, hvad der var sket i året, der gik. Krønikegenren fremstod tydeligt, da det blev bemærket, at året 2011 var det år, der ikke skete noget på folkeskoleområdet – ligesom munke-krønikørerne i middelalderen efterlod hele år uden begivenheder i deres annaler. Her får samtidens eget perspektiv en stemme.

Der er medtaget tre artikler uden for det historiografiske tema. Kim Furdal skriver om skolevæsenet som preussisk nationalstatsprojekt – en ny vinkel på det sønderjyske skolevæsen 1867-1920. Jacob Kornbeck beskriver socialpædagogisk TINA-logik i tysk uddannelsespolitik siden 1970’erne, og endelig skriver Børge Riis Larsen om vurdering i artiklen ”Nogle Slagelse-testimonier”. Dertil er der årsbibliografien ved temaredeaktør Christian Larsen og anmeldelser af nye uddannelseshistoriske udgivelser.

Det er lykkedes at få et stort antal perspektiver på uddannelseshistorieskrivningen samlet i dette jubilæum. Når man sammenligner forskellige bobler, kommer der erkendelse ud af det. Der ses bagud, men tænkes også på vejen fremad med dette temanummer. Vi inviterer til godartede bobler ved et jubilæumsarrangement i februar 2017. Invitation følger.

